Materiallar to'plami · Conference Proceedings
"ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA BARQAROR RIVOJLANISH" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
04 August 2026
UDK 37
PEDAGOGIKA

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA 11-SINF BITIRUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Sanobar Xatamboyevna Asilova*
Qo'qon universiteti mustaqil tadqiqotchisi
✉ asilovasanobar03@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarining 11-sinf bitiruvchilarini raqamli ta'lim muhitida kasb-hunarga yo'naltirishning pedagogik jihatlari tahlil qilingan. Raqamli transformatsiya sharoitida o'quvchilarning kasbiy qiziqishlari, qobiliyatlari va shaxsiy imkoniyatlarini aniqlash hamda ularni mehnat bozori ehtiyojlariga mos ravishda rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, kasb-hunarga yo'naltirishning pedagogik mexanizmlari, "5C" kompetensiyalar modeli, raqamli ta'lim resurslari va maktab, oila hamda ijtimoiy hamkorlar o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan asoslangan. Muallif tomonidan kasb-hunarga yo'naltirish jarayonini tashkil etishga doir amaliy tavsiyalar ham bayon etilgan.

Kalit so'zlar

kasb-hunarga yo'naltirish, raqamli ta'lim muhiti, pedagogik mexanizm, 5C kompetensiyalari, kasbiy kompetensiya, mehnat bozori, raqamli platformalar, bitiruvchi sinf.

DOI: 10.5281/zenodo.21743301

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarning shaxsiy salohiyatini ro'yobga chiqarish, ularni ongli kasb tanlashga tayyorlash hamda zamonaviy mehnat bozori talablariga mos kompetensiyalarni shakllantirishni ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilab bermoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida kasblarning mazmuni, ularga qo'yiladigan malaka talablari hamda ish beruvchilarning ehtiyojlari muntazam yangilanib bormoqda. Shu sababli umumiy o'rta ta'lim maktablarida kasb-hunarga yo'naltirish tizimini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni hamda ta'lim sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlarda yoshlarni kasbiy faoliyatga tayyorlash, ularning qobiliyat va qiziqishlarini rivojlantirish hamda sifatli ta'lim olishlari uchun zarur sharoit yaratish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan [1]. Ushbu vazifalarni samarali amalga oshirishda raqamli ta'lim muhiti muhim omil hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Raqamli ta'lim muhiti – bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida ta'lim jarayonini tashkil etish, boshqarish va qo'llab-quvvatlashga xizmat qiluvchi resurslar, platformalar va elektron vositalar majmuasidir. Mazkur muhit o'quvchilarga kasblar haqida keng qamrovli ma'lumotlarni mustaqil o'rganish, o'z qobiliyatlarini baholash va kelajakdagi kasbiy faoliyatini rejalashtirish imkonini beradi. Elektron ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar, videodarslar, kasbiy yo'nalishga oid multimedia materiallari hamda sun'iy intellekt elementlariga ega maslahat tizimlari o'quvchilarning kasbiy dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi. Bunday

[1] O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

vositalar o‘quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularda raqamli savodxonlikni ham shakllantiradi.

Kasb-hunarga yo‘naltirishning pedagogik mexanizmi o‘quvchining qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlarini hisobga olgan holda kasbiy o‘zini anglashiga xizmat qiluvchi maqsad, mazmun, metod, vosita va natijalar tizimidan iborat.

Mazkur jarayonda quyidagi mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- kasbiy qiziqishlarni aniqlashga yo‘naltirilgan diagnostik faoliyat;
- individual ta'lim va kasbiy rivojlanish yo‘nalishlarini belgilash;
- interfaol pedagogik texnologiyalarni qo‘llash;
- loyiha va amaliy faoliyatni tashkil etish;
- raqamli ta'lim resurslaridan samarali foydalanish;
- oila, maktab va ijtimoiy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish.

Mazkur mexanizmlar bir-biri bilan uzviy bog‘liq holda amalga oshirilgandagina kasb-hunarga yo‘naltirish tizimining samaradorligi ortadi.

”5C” kompetensiyalari asosida kasbiy tayyorgarlik

Zamonaviy ta'limda o‘quvchilarning XXI asr ko‘nikmalarini rivojlantirish alohida ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan ”5C” kompetensiyalari kasbiy tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Critical Thinking (tanqidiy fikrlash) o‘quvchilarda muammolarni tahlil qilish, dalillarga asoslangan xulosa chiqarish va oqilona qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Creativity (ijodkorlik) yangi g‘oyalarni ilgari surish, innovatsion yondashuvlarni qo‘llash va amaliy vazifalarga kreativ yechim topishga xizmat qiladi.

Communication (muloqot) kasbiy faoliyatda samarali axborot almashish, nutq madaniyati va taqdimot ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Collaboration (hamkorlik) jamoada ishlash, o‘zaro mas'uliyatni his qilish va birgalikda muammolarni hal etish kompetensiyasini shakllantiradi.

Citizenship/Character (fuqarolik mas'uliyati va shaxsiy fazilatlar) kasbiy etika, mas'uliyat, halollik hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur kompetensiyalarni dars va darsdan tashqari mashg‘ulotlarda integratsiyalash o‘quvchilarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytiradi.

Kasb-hunarga yo‘naltirish jarayonida elektron ta'lim platformalari, virtual ekskursiyalar, videotaqdimotlar, interaktiv testlar, elektron portfoliolar va kasbiy yo‘nalishdagi multimedia resurslaridan foydalanish tavsiya etiladi. Ushbu vositalar o‘quvchilarning kasblar haqidagi tasavvurlarini boyitadi, kasbiy motivatsiyasini oshiradi va mustaqil ta'lim olishga undaydi.

Bundan tashqari, fanlararo integratsiya asosida amalga oshiriladigan loyiha ishlari o‘quvchilarda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini yaratadi.

Kasb-hunarga yo‘naltirish faqat maktab zimmasidagi vazifa emas. Ushbu jarayonda ota-onalar, mahalla, professional ta'lim muassasalari hamda ish beruvchilar ham faol ishtirok etishi zarur.

Hamkorlik asosida tashkil etiladigan uchrashuvlar, mahorat darslari, kasb festivallari, korxonalarga tashriflar va mutaxassislar bilan ochiq muloqotlar o‘quvchilarning kasbiy dunyoqarashini kengaytiradi hamda ongli kasb tanlashiga yordam beradi.

XULOSA

Bugungi raqamli ta’lim muhiti sharoitida 11-sinf bitiruvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ta'lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli ta’lim resurslari va kompetensiyaviy yondashuvdan foydalanish o‘quvchilarning kasbiy qiziqishlari va individual salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta’lim muassasalarida kasb-hunarga yo‘naltirishning samaradorligini oshirish uchun maktab, oila, mahalla va professional ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash ham dolzarb masaladir. Bu orqali o‘quvchilarning kasbiy diagnostikasini tizimli tashkil etish hamda raqamli ta’lim vositalaridan maqsadli foydalanishni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining ”Ta'lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
3. Asilova, S. X. (2026). Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirishning integrativ pedagogik modeli. Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar jurnali.
4. Asilova, S. X. (2023). Tarbiyasi qiyin o‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish masalalari. Qo‘qon Universiteti xabarnomasi, 9(9). https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.865
5. Asilova, S. X. (2023). O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirishda pedagogik-psixologik yordam [Dataset]. Zenodo. https://doi.org/10.5281/zenodo.10429442
6. Arapovna, Y. L. F., & Xatamboyevna, A. S. (2024). BOSHLANG ‘ICH SINF O ‘QUVCHILARIDA KASBIY QIZIQISH MOTIVLARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI. *Kokand University Research Base*, 120-122.
7. Asilova, S. X. (2024). O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirishda pedagogik-psixologik yordam. Journal of Multidisciplinary Bulletin, 7(1), 16–20.